

FEMINISME

DE TWEEDE FEMINISTISCHE GOLF IN VLAANDEREN

BRONNEN : THEMA WERK

HET RODE BOEKJE VAN DE VROUW(EN) OVER WERK

referentie: Anoniem, *Het rode boekje van de vrouw(en)*, Brugge: Sonnevill Press, 1972, p. 17-23.

De vrouw thuis.

(of het leven van 70 percent der vrouwen.)

We veronderstellen dat ze een man en twee kinderen heeft.

Dagelijks werk:

- eten bereiden
- vaatwassen
- bedden opmaken
- orde scheppen
- kinderen naar school brengen
- kinderen van school halen
- bijhouden van: ziekenkas, betalingen, pensioenen, enz.
- huiswerken nakijken
- kinderen wassen en in bed stoppen

Wekelijks werk:

- maandag: wassen
- dinsdag: strijken
- woensdag: herstellen
- donderdag: alles in orde brengen
- vrijdag: schoonmaak
- zaterdag: boodschappen in de warenhuizen

Deze vrouw is een huisbediende.

Het is ook een vertrouwenspersoon, dikwijls beheert zij het huishoudgeld. Het is een vrouw die "niet werkt" en eigenlijk verricht ze een minimum van 42 uren per week, niet betaald dan nog!

Dikwijls wanneer zij hulp vraagt aan man of kinderen krijgt zij als antwoord: jij hebt niets anders te doen. **Wij, wij werken.**

Geteld aan 50 F/uur wordt dat 42 maal 50, d.i. 2100 F per week. En dat is dan nog **slecht betaald.**

Het zou tussen 9300 F en 26800 F per maand kosten!

De Nederlandse minister van gezin maakt de berekening. Indien alle werkjes van een huisvrouw: wassen, schoonmaken, zorg voor de kinderen, keuken enz. door beroepslui zouden gedaan worden: kok, kinderverzorgster, schoonmaakster, zou dit kosten:

- zonder kinderen: 9300 F
- met twee kinderen: 16.500 F
- met meer dan twee kinderen: 26.800 F

In de meeste gezinnen werkt de man op buro of in de fabriek, de vrouw werkt huis. Eén enkele wordt betaald.

Wat een besparing voor de patroon!

Wat een besparing voor de maatschappij!

Huishoudelijk werk, onze roeping????

Waarom wordt dit werk in werkelijkheid niet betaald?

Omdat het niet als een beroep beschouwd wordt, maar als een “roeping”, dit is dus iets wat men natuurlijk doet, instinctief, omdat men een vrouw is...

andere zaken die vrouwen “uit roeping” doen:

- kinderen maken, zin of niet, en ze opvoeden;
- vrijen, maar op de manier die de mannen willen en wanneer **de heren** zin hebben;
- thuisblijven, niet uitgaan, niet buitenshuis werken, tenzij **de heren** er niet tegen gekant zijn;
- de indruk hebben, op straat, op 't bureau, in de fabriek en zelfs op school, dat datgene wat het belangrijkste is in de ogen van de mannen, het **lichaam** van een vrouw is: haar uitzicht, haar gezicht, haar leeftijd, de omvang van haar borsten en de lengte van haar benen. Op de duur vindt een vrouw het normaal eerst bekeken te worden en beoordeeld volgens haar vorm en haar gewicht.

Ik ben geen koopwaar.

Ik ben geen meid voor alle werk.

IK BEN IK.

De vrouwen die "hun plan" trekken.

Er zijn vrouwen die zeggen: ik begrijp niet waarover jullie je druk maken, ik trek zeer goed mijn plan.

Er zijn zelfs “zakenvrouwen”: ze staan aan het hoofd van een blad, een konfektiebedrijf, een toerismebureau... Zij zijn **bazen** geworden.

Er zijn ook vrouwen die het op een akkoordje met de bazen gooien, en die van oordeel zijn dat elkeen profijt moet halen waar men het vindt. Zij worden atelieroverste, oppasters en maken dikwijls het leven zuur voor de vrouwen die onder hen staan.

Er zijn de vrouwen van de bazen. Ze hebben dezelfde levenswijze als de bazen. Kunnen zich hopen spullen kopen en vergeten zo dat ze nergens iets te zeggen hebben.

Zij werden in het systeem opgenomen.

Het zijn deze vrouwen die de andere vrouwen – dit wil zeggen bijna alle vrouwen – beletten te zien dat er geen plaats onder de zon is voor de vrouwen, uitgezonderd in de schaduw en wel in de schaduw van een man.

Zij geven aan de vrouwen de illusie dat het mogelijk is om er alleen uit te geraken. Naast één die “slaagt” zijn er echter vele anderen die kreperen van ’t werk! “Was ik maar koningin! Was ik maar vedette! Helaas, ik ben maar een slons...”

De zakenvrouw moest – om hetzelfde niveau te bereiken als een man – veel harder vechten en dubbel zoveel werken.

De burgersvrouw kan zich, wanneer men haar morgen in de steek laat, zonder één cent bevinden met kinderen om op te voeden.

Zonder er zich rekenschap van te geven, ondergaan deze vrouwen niettegenstaande alles, het gemeenschappelijk lot van alle vrouwen.

Dank zij het comfort – de vaatmachines en de dienststers is hun leven minder zwaar. Maar dit is slechts een kwestie van graad. Heeft elke man inderdaad geen vrouw onder zich? Zelfs om te vrijen?

Werkende vrouwen

De laagsten in onze maatschappij zijn de werkende (in de zin van buitenshuiswerkende) vrouwen. Zij worden tweemaal benadeeld, tweemaal onderdruk. En wel:

- als loontrekkende: zij werken zeer hard voor een “minimumloon” in een onderneming die hen niet toebehoort en waar ze enkel het recht hebben te gehoorzamen.
- als vrouwen: ze hebben last van het huishouden en hebben nog minder te zeggen in de maatschappij dan de mannen. Wanneer ze getrouwd zijn mogen ze de reactie op de vermoeiende dag van de man er nog bijnemen. Hij heeft meer dan genoeg gehad en denkt “eens terug thuis is men tenminste **baas**”.

Alle vrouwen hebben hun uitbuiting als vrouw met elkaar gemeen.

De arbeidsters hebben met de arbeiders de uitbuiting door de patroons gemeen.

Voor de vrouwen, zoals voor de arbeidersklassen, kan de bevrijding enkel komen door solidariteit.

Andere vrouw – ander leven

- ik ben getrouwd, heb drie kleine kinderen, ik ben gelukkig thuis te blijven. Ik begrijp niet dat mijn buurvrouw – en dan nog om te kunnen werken! – haar kinderen naar een kribbe brengt.
- ik ben ongehuwd en militant, ik mis geen enkele syndikale vergadering. Ik begrijp niet dat mijn gezellinnen zo dikwijls afwezig blijven.
- ik ben getrouwd, heb geen kinderen, ik hou van mijn beroep en blijf zelfs langer dan de voorgeschreven tijd op kantoor. Ik begrijp die vrouwen niet die – onder het voorwendsel dat ze kinderen hebben – vijf minuten voor tijd weglopen en die tijdens het werk de indruk

geven dat ze aan twee dingen tegelijk denken.

- ik verdien niet veel, maar dat raakt me niet erg, mijn loon dient enkel om de eindjes aan mekaar te knopen.
 - ik voed mijn kind alleen op, ik heb een goed salaris nodig. Ik begrijp niet dat er vrouwen zijn die het aanvaarden aan een lager loon te werken.
- enzovoort.

Deze enkele voorbeelden tonen voldoende aan dat het leven van de vrouwen veel meer beïnvloed wordt door de omstandigheden dan dat van de mannen. Het is gevarieerder, soms zelfs tegengesteld: tussen een ongehuwde vrouw die een beroep heeft en een huismoeder van een kroostrijk gezin, is er een reuzegroot verschil. Nochtans zijn deze vrouwen zusters, hun lichamen lijken op mekaar, sommige van hun verlangens ook. In plaats van ons te verstaan geven wij echter de indruk de een tegenover de ander te staan: de maatschappij maakt vijanden van ons.

LEF 3: ARBEID ERVAREN DOOR VROUWEN

referentie: C. De Smet, red. *Arbeid ervaren door vrouwen*, LeF nr. 3, Gent: Masereelfonds, 1979, p. 10-15

samen uit, samen thuis. arbeid ervaren door vrouwen.

I. Ons werken heet niet altijd arbeid

[...]

Toen we met het LEF-collectief het cahier over werken op het getouw zetten, zijn we eerst gaan zoeken hoe we eigenlijk het “werken” konden omschrijven. Uit eigen ervaring en uit wat wij in onze omgeving opvangen, hebben we het onderscheid gemaakt tussen arbeid, of het hebben van een beroep, en de inzet in het vrijwilligerswerk, het maatschappelijk engagement, de hobby en het doen van huishoudelijk werk. Alleen de beroeps-arbeid wordt in de volksmond “werken” genoemd. Daarbuiten wordt ook heel wat werk geleverd, bv. door de vrouw die het krantje van het vrouwen centrum stencilt, de vrouw die met vier kleine kinderen thuis de handen vol heeft. Ook als iemand bv. een dag per week ergens gaat schoonmaken, wordt van haar niet gezegd dat zij een werkende vrouw is. Krasser nog, een jong meisje zegt dat haar moeder niet werkt, terwijl moeder thuis acht uur per dag handschoenen stikt aan een hongerloontje om het armoedige gezinsinkomen op peil te brengen. Een hoer “werkt” ook niet!

Dus vroegen wij ons af welke dan de eigenschappen zijn van het beroepswerken? Het eerste wat we vonden was een inkomen dat substantieel is, het kunnen overigens ook verdoken inkomsten zijn, dat maakt het niet uit. Een zekere economische onafhankelijkheid moet eruit volgen. Een tweede belangrijke vereiste is de continuïteit en de dwang en discipline die daarbij horen. Ook een vorm van juridisch kontrakt, al dan niet geschreven. En bovenop dit alles is er nog een sociale erkenning nodig, want er bestaat ook onzichtbaar werk, of werk dat te gering wordt betaald of van te korte duur is of te onregelmatig om bekroond te worden met de sociale erkenning van beroepsarbeid. Deze sociale erkenning brengt voordelen mee die moeilijk te omschrijven zijn. Het zijn vooral de mensen die ook hard werken zonder deze erkenning die weten wat hen onthouden wordt. Subtiel..., maar waar. Denken we maar even aan de handschoenen-naaiende huisvrouw.

[...]

Het raarste soort werken is in onze ogen het ons allen goed bekende huishoudelijke werk. Het wordt hoofdzakelijk door vrouwen gedaan en wel voor de persoonsverzorging van de eigen gezinsleden of de eigen leefgroep. Kinderen krijgen en opvoeden hoort er ook bij. Een belangrijke eigenschap van dit huishoudelijke werk is dat het buiten de arbeidsmarkt valt, niet wordt betaald en toch vanzelfsprekend wordt gevonden. Het is onduidelijk begrensd in functie en tijd. Een gevolg hiervan is het heel dikwijls geen ruimte laat voor echte vrije tijd, iets waarover veel vrouwen klagen. Het is ook onzichtbaar werk, dat weinig wordt gewaardeerd omdat het weinig nieuws schept maar voortdurend er in bestaat de orde te

herstellen en verbruiksklare dingen te maken die na consumptie verdwenen zijn. Vele lieve kleine attenties die men alleen maar mist wanneer ze er niet meer zijn.

Wanneer iemand het huishouden tegen betaling op een ander gaat doen, dan wordt dit gewoon beroepsarbeid, gebonden aan afgesproken taken en tijd.

Tussenin liggen die activiteiten van de huisvrouw die niet rechtstreeks de verzorging van de groep beogen, maar die eigenlijk de public-relations dienen van de echtgenoot. Het geven van diners bv. en het onderhouden van sociale relaties, het officieuze optreden van de echtgenoten van leiding gevende figuren als verlengstuk of verpersoonlijking van hun man in zijn functie. Volgens ons hoort dit niet meer bij het huishoudelijk werk, maar is onzichtbaar beroepswerk.

[...]

Ziezo, dit is een overzicht van wat wij met moeite konden omschrijven als verschillende vormen waarin het werken zich voordoet in onze samenleving. Vermoedelijk is dit onvolledig en kan men heel wat opmerkingen maken over het resultaat dat wij neerpelden. Het bewijst alleen maar hoe moeilijk en ambigue dit werken is. Er rijzen heel wat problemen wanneer wij ons bezig zijn willen benoemen. Er rijzen er nog meer wanneer wij moeten verantwoorden waarom deze arbeid in zo verscheidene categorieën uiteen valt en zo verschillend wordt gewaardeerd. Ieder van ons kent de wrevel wanneer hard labeur, saaie inzet, altruïstisch bezig zijn en groot verlies aan vrije tijd niet wordt erkend als 'arbeid'. Maar zelf voelen we ook aan dat niet ieder bezig zijn hetzelfde karakter heeft. Soms verlangen we geld voor ons werk en economische onafhankelijkheid, soms willen we alleen maar morele erkenning, soms is het welslagen onze beloning en een andere keer verwachten we dankbaarheid of zeggenschap, of macht. Maar de regels die uitmaken wie wat krijgt als loon voor werken zijn helemaal niet eenvoudig. Wij hebben er problemen mee.

Laat ons daarom verder uitzoeken vanwaar ons probleem om werken van "arbeid" te onderscheiden afkomstig is.

II. Het maakt alles uit of je de kostwinner bent.

De reden waarom wij zo'n moeite hebben om te besluiten wat al of niet arbeid is, komt omdat we beïnvloed zijn door de kapitalistische zienswijze. Aanvankelijk bestond er bv. niet zoiets als 'huishoudelijk werk'. Vrouwen zetten bestaansmiddelen om in consumptieartikelen en deze bezigheden onderscheiden zich in niets van andere werkzaamheden. In de loop van de geschiedenis is er wel een scheiding tot stand gekomen tussen de plaats waar voornamelijk aan de productie wordt gewerkt en deze waar men zorgt voor de reproductie. Vooral sinds de industrialisatie gebeurt de productie in fabrieken en bedrijven, terwijl wij zelf thuis zorgen voor de gewone dagelijkse opvang en verzorging.

Deze scheiding heeft meteen ook een scheiding tussen mannen en vrouwen teweeggebracht. De mannen arbeiden buitenshuis als kostwinner, de vrouwen vangen hen op na het werk, zorgen voor voeding, kleding, atmosfeer en ontspanning. Kortom vrouwen staan in voor de reproductie, zij onderhouden de arbeidskracht. Zo wordt het huishoudelijk werk in feite het komplement van de gesalarieerde arbeid. Het salaris beloont in feite de

beide soorten werken tegelijk: de baas koopt het werk van zijn arbeider plus dat van zijn vrouw.

Het huishoudelijk werk heeft dus in feite twee uitzichten. Langs de ene kant bestaat het uit het uitvoeren van de dagelijkse werkzaamheden voor het gezin, maar aan de andere kant is het ook werk voor de werkgever van de gezinsgenoten... Het jammere nu is, dat alleen het eerste uitzicht wordt gezien zodat het lijkt alsof enkel man en kinderen van het dienstbetoon gebruik maken. De vrouw zelf is trouwens de eerste om haar taak zo te zien. Ze wordt trouwens voortdurend verteld dat haar natuurlijke bestemming in het gezin ligt. Het is haar taak te zorgen voor man en kinderen. Dat ze hiermee ook ons economisch stelsel, het kapitalisme, steunt, ontgaat haar volkomen.

In tijden van crisis, wanneer het salaris van de man daalt, wordt de functie die het vrouwenwerk waarneemt nog veel duidelijker. In tijden van crisis gaat de vrouw immers nog veel harder werken, om te trachten de levensstandaard van het gezin op peil te houden. Ze verstelt meer, maakt terug meer kleren zelf, koopt minder kant en klaar produkten en loopt een straatje om, om aan goedkopere koopwaar te geraken. Nog andere gevolgen van de crisis veranderen haar dagtaak. Als alles goed gaat kan ze rekenen dat een aantal van haar taken die technisch gezien vrij gekompliceerd zijn, door de gemeenschap worden overgenomen. We denken bv. aan onderwijs en gezondheidszorg. Maar in krisistijd gaat men daar bezuinigen. Deze taken worden gedeeltelijk terug naar de vrouwen toegeschoven. Jeugdateliers, buurthuizen, kinderopvangplaatsen sluiten, terwijl, zoals in het Plan Spitaels, artificiële jobs als 'tijdelijk' kader worden gekreërd... om werklozen uit de rode cijfers te halen. De ziekenhuizen zien zich verplicht om hun patiënten vroeger naar huis te sturen, het overnemen van de verzorging gebeurt door de vrouw. Wanneer kinderkribben te duur zijn worden grootmoeders ingeschakeld, enz...

Allerlei vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd wanneer het slecht gaat in de economie en het zijn de huisvrouwen, die uit hun vier muren willen uitbreken, die het aannemen. Het gevolg is dat, zolang er mensen worden gevonden, die gratis allerlei karweitjes opknappen, er geen haast zal zijn bij het oprichten van kollektieve voorzieningen. Integendeel de half leeglopende kribbe zal men liever opdoeken, en men zal er zeker geen nieuwe oprichten!

BROCHURE: PART-TIME: VROUWEN WORDEN ER NIET BETER VAN

referentie: Vrouwen Overleg Komitee, *Part-time : vrouwen worden er niet beter van*, Antwerpen: Vrouwen Overleg Komitee, z.d.

Na het ontbijt de living opruimen, wasgoed ophangen, kleding voor de droogkuis uitzoeken. Wat moet ik aan inkopen doen? Lijstje maken. Kapotte schoenen meenemen. Bij moeke langslopen; ze was zo lelijk gevallen!

Dan meteen door naar mijn werk. Wel plezant, zo'n groot warenhuis. Je ziet veel mensen! Maar 't is toch ook vermoeiend, dat geroezemoes en die muziek. Na 4 uur tuiten mijn oren, maar dan kan ik uitrusten, op weg naar huis, want ik werk part-time. Verdorie, morgen moet ik met Mieke naar de tandarts. Dat zit fout met mijn werktijd. Waarom weet ik toch pas een week vooraf op welke uren ik werken moet!

Part-time siert moeder de vrouw

Vaak hoor je dat iedereen, vrouw of man, vrij is om te kiezen voor een part-time job. De praktijk is anders. Mannen die part-time werken, moet je met een lantarentje zoeken. Trouwens, de part-time jobs voor mannen óók.

Een vrouw daarentegen kan vaak niets anders dan een part-time job vinden. Haar keus is niet zo "vrij" – het is maar al te vaak de keus tussen helemaal geen betaald werk of deeltijds. Wat doe je dan, als je toch werken wil? Als het geld nodig is? Als je je thuis in een isolement voelt?

Maar part-time werk voor vrouwen houdt de aloude gang van zaken in stand. Zij blijft toch de "zorgende" kracht, HIJ blijft toch de kostwinner als vanouds. Andere opvattingen over de rol van de vrouw en de man in het leven, in onze maatschappij, krijgen op die manier weinig kans.

En instemmend knikt de overheid achter de schermen. Als vrouwen niet de gehele dag buitenshuis werken, zijn er ook minder kinderkribben en andere opvang nodig. Dat spaart dus geld en inspanningen.

Trappelen op de plaats

Om welke soorten werk draait het eigenlijk bij part-time jobs? Beslist niet om banen waarin een mens talenten, kundigheden en kennis kan uitleven (het onderwijs uitgezonderd).

Bij een deeltijdse job gaat het meestal om lager uitvoerend en eentonig werk, waarvoor enkel roetine belangrijk is. Het is ook dikwijls **vuil en zwaar** (kuisen bijv.).

Een aanloop tot meer verantwoordelijkheid en zelfstandigheid in het werk, biedt part-time vrijwel nooit.

Van part-time werk kan je financieel nooit op eigen benen staan. **Het staat meestal onderaan op de beloningsschaal**; het uurloon bij part-time is dikwijls lager dan bij voltijds

werk van hetzelfde soort. En door het geringer aantal gewerkte uren blijft de verdienste helemáál mager.

Part-time werken betekent trappelen op de plaats; een beetje hogerop komen en meer gaan verdienen blijft een schone droom.

Part-time werken kost je ook méér onbetaalde tijd van jezelf, hoe mal dat ook klinkt. Maar of je nu voltijds werkt of deeltijds – de verplaatsing van en naar je werk neemt evenveel tijd (of nog meer – openbaar vervoer 's avonds is slecht).

En of je nu voltijds werkt of deeltijds, werken maakt moe. In een volledige baan puf je al eens uit tijdens de werkuren. **Bij part-time rust je uit ná je werkuren. De baas betaalt daar níét voor...** Kassiersters in supermarkten kunnen ervan meepraten. De patroon wéét, dat na 4 uur kassa de fouten komen, door vermoeidheid. De kassierster mag uitrusten – in haar éígen tijd. Hetzelfde geldt voor mensen die voor een beeldscherm zitten. En beeldschermen maken furore in de kantoren...

Ook deeltijds werken kan leiden tot werkloosheid. Ingewikkelde bepalingen maken je **één ding wel duidelijk: je rechten zijn beperkt.** Dat geldt voor de sociale zekerheid, voor het pensioen, voor de werkloosheidsvergoeding.

Bovendien gaat alles in verhouding tot de geleverde prestaties. Voor 't gemak vergeet men, dat je vaak geen keus had: het was part-time of niets. Maar wie ten halve werkt, zal slechts ten halve eten.

Part-time werkt niet herverdelend

Moeten 8 uren per dag werken dan het hoogste ideaal blijven? Ook dat is een verstarde norm. Het Vrouwen Overleg Komitee verzet zich tegen de rechtlijnige aanbidding van die heilige koe.

Maar wij allemaal, vrouwen en mannen, patroons en vakbonden, politici en regeringen moeten serieuzer gaan denken aan een ander alternatief. **Aan een algemene verkorting van de werkdag.** Om de beschikbare betaalde arbeid beter te verdelen. En om met ons allen verantwoordelijk te worden voor de taken thuis. Vrouwen, mannen, kinderen.

Brengen part-time jobs werk voor méér mensen? De praktijk is ontgoochelend. In grootwarenhuizen en bij een industrie als Philips is part-time werken krachtig doorgestoten. En de globale tewerkstelling daar? Die nam eerder AF dan toe. Bij automatisering (micro-electronica bij banken, verzekeringen, enz.) is part-time werk soms een tegemoetkoming voor het verlies aan arbeidsplaatsen. Dat heet sjiek: REORGANISATIE.

Zorgt part-time werk voor “versoepelde” werktijden? Dat wel, **maar het draait vóór alles om MAXIMAAL EKONOMISCH RENDEMENT.** Doorslaggevend zijn de behoeften van bedrijven en diensten – níét de belangen van de werkende mensen.

Bant part-time het overwerk uit? Welnee, maar op het nieuwe etiket staat “supplementaire uren”. Vooral banken en grootwarenhuizen zijn er slim in. Mensen met een part-time kontrakt

doen er maand-in maand-uit overuren, die echter als gewóne uren worden betaald. Eigenlijk hebben deze mensen hierdoor zowat een full-time baan, zonder dat ze daaraan de bijbehorende rechten kunnen ontlennen. Nieuwe aanwervingen voor dit “overwerk” zijn afgeschaft (vroeger verplicht).

Een kortere werkdag voor iedereen

Part-time werken – wie worden er beter van? Vooral de werkgevers. Dat werkende mensen er voordeel bij hebben, is meestal een illusie, een illusie van korte duur.

Werktijdverkorting per dæg voor iedereen, dat is waar het Vrouwen Overleg Komitee voor pleit. Daarin staat het V.O.K. beslist niet alleen. Er zijn internationaal politici en economen die tot dezelfde slotsom komen.

Maar het V.O.K. pleit **voor méér: voor een kortere werkdag met behoud van loon**, voor een betere verdeling van de beschikbare arbeid.

Het V.O.K. verzet zich dan ook fel tegen de huidige voorstellen Maystadt. Deze zouden in drie fasen leiden tot part-time aanwervingen in de openbare diensten. **Het V.O.K. stelt: de overheid mag beslist niét het slechte voorbeeld geven.**

We moeten gezamenlijk, vrouwen en mannen, actie voeren en blijven voeren tegen elke uitbreiding van “deeltijdse arbeid”. We moeten ons gezamenlijk nog aktiever inzetten vóór algemene werktijdverkorting per dæg.

FEM-SOC BROCHURE: ZE WOU WERK, MAAR...

referentie: Fem-soc, *Ze wou werk maar... : een feministisch-socialistische visie op het probleem van de werkloosheid van de vrouw en de werktijdverkorting*, Gent: Fem-soc, z.d., p. 30-34.

3. Werk en vrije tijd in het kapitalisme

a. Werk in de kapitalistische maatschappij is voor het overgrote deel der mensen **loonarbeid**. Dankzij die loonarbeid maakt de kapitalist winst. De meeste mensen in loondienst mogen in hun werk geen greintje creativiteit gebruiken. Dag in dag uit koekjes inpakken, broeken stikken, melkflessen laden, rotte augurken uitpikken, auto's monteren, vellen papier voltijpen... dat doe je alleen maar omdat je er geld mee verdient. Voor de rest ervaar je dat als verloren tijd. Maar je loon heb je nodig, want je kan alleen in leven blijven als je consumeert... Dat ervaren de werklozen maar al te zeer.

b. En de vrije tijd? Als je er de tijd aftrekt, nodig om naar je werk te gaan, weer thuis te komen, om te eten en te slapen, om je huis bewoonbaar te wonen, blijft er niet zoveel over. Alleen al de arbeidsgebonden tijd (verplaatsing + arbeid + pauzes) duurt vandaag de dag in vele gevallen 11 uur en meer. "*Metro, boulot, dodo*" drukken de Fransen het uit. Tram, werk, slapen...

Naar de vrije tijd die overblijft, wordt trouwens door kapitalisten ook een greep gedaan. De commercialisering van onze vrije tijd neemt angstwekkend toe: reisburo's, lunaparken, kafees, TV-netten, speelgoed, ontspanningsspelletjes, boekbedrijven, kranten... al deze vrije-tijds-vullers worden aangeboden, gecontroleerd en gemanipuleerd door grote kapitalistische ondernemingen. Vroeger nam de arbeidersbeweging die dingen zelf op zich: volkshuizen, arbeiderspers, jeugdgroepen enz...

Vandaag de dag veroveren de kapitalisten het terrein van de vrije tijd. De levensstandaard is immers gestegen, de mensen hebben geld om uit te geven. Platenfirma's, konfektiebedrijven werpen zich op een jeugdig koperspubliek. Reklame wordt over de mensen uitgestort. Verover je vrijheid, stoffeer je privé leven door te consumeren. Het isolement van mensen en gezinnen neemt schrikbarend toe: mijn huis, mijn TV, mijn wasmachine, mijn karavan, mijn... De mensen beseffen niet hoe onvrij ze zijn in hun vrije tijd.

c. Arbeid en vrije tijd zijn scherp van elkaar gescheiden. En daar past de afgebakende rolverdeling tussen mannen en vrouwen bij. Mannen zijn actief in de wereld van de arbeid, of liever, loonarbeid. Vrouwen zijn in de eerste plaats actief in de wereld van het privé leven en de vrije tijd. Met hun huishoudelijk werk maken ze die vrije tijd leefbaar. Dat is een persoonlijke dienst, in naam van de liefde, het huwelijk. Dat werk wordt niet betaald. Toch is dat werk uiterst belangrijk in het kapitalistische systeem. Kapitalisten betalen er niet voor, maar dankzij dat werk stappen elke dag verzorgde, uitgeruste arbeiders hun bedrijven binnen. Zo werken twee mensen voor hen, en betalen zij er maar één. Handig en goedkoop...

d. Huisvrouwen staan buiten de maatschappij, tenzij ze ook loonarbeid verrichten en dus dubbel werken.

Hun situatie is een bedreigde situatie. Ze zijn afhankelijk van hun man. Als ze alleen komen te staan hebben ze het bijzonder moeilijk.

Hun situatie wordt niet gewaardeerd; er is het vage en onuitgesproken vermoeden dat hun werk overbodig is. Dat moet dan weer goed gemaakt worden met overdreven lofbetuigingen over moederliefde en de rest.

Die dreiging van overbodigheid komt uit onze maatschappij zelf. Immers de kapitalisten dringen ook de sfeer van het huishoudelijk werk binnen. Ingemaakt en diepvriesvoedsel. Huishoudapparaten, konfektiekledij, goedkope restaurants... Die dingen leveren hen winst op en tegelijk verlichten ze aanzienlijk het huishoudelijk werk. Ook de staat neemt heel wat taken op zich, waarvoor vroeger binnen het huishouden vrouwen verantwoordelijk waren: ziekenverzorging, opname van oude mensen, kinderkribben...

Nu hun taken binnenshuis zo zijn ingekrompen, werken dan ook meer en meer vrouwen buitenshuis. Zo groeit hun verlangen naar zelfstandigheid. De wet past zich aan deze situatie aan: huwelijksgoederenrecht, abortuswetgeving in vele landen enz... Wat we meemaken is een tendens tot socialisering van een aantal huishoudelijke taken. Tegelijk wordt die socialisering beperkt tot die dingen die winst opleveren. Hierin zit de bedreiging van huisvrouwen: ze voelen zich overbodig worden, maar er is geen uitweg.

Werken buitenshuis is maar voor een deel van hen bestemd, terwijl de uitbuiting daar een zware dobber is. Het kapitalisme kan het gezin best gebruiken, hoewel het dit tegelijk aantast. Vrouwen mogen dienen voor de gratis verzorging van werkkrachten (mannen), opvoeding van toekomstige werkkrachten (kinderen) en als bron van goedkope werkkrachten die, als ze overbodig worden, nog nuttig zijn in het huishouden.

Dat verklaart waarom de CVP bijvoorbeeld zo bekommerd is om het herstel van het gezin. Werktijdverkorting opdat man en vrouw samen aktiever zouden deelnemen aan het gezinsleven. Maar tegelijk eist de CVP ook de SPT (Sociaal Pedagogische Toelage = moeder aan de haard toelage), is ze voor extra-kindergeld in plaats van kinderkribben, enz... De vraag is of de oplossing inderdaad in het herstel van het gezin ligt. Want is het gezin misschien geen verouderde structuur? Een structuur die kunstmatig in stand wordt gehouden in de huidige maatschappij, maar die eigenlijk niet meer past in een technologisch ontwikkelde economie? We willen het gezin niet "afschaffen", we vallen geen huismoeders aan. Maar we geloven wel dat de oplossing ligt in een vooruitstrevende politiek. Een politiek gericht tegen het strakke rollenpatroon van mannen en vrouwen. Een politiek die alle mensen verantwoordelijkheden geeft in de produktie, maar ook in alle dingen van het dagelijks leven, het sociale leven...

Maar daarvoor is geld nodig. En dat zit nu nog in handen van enkelen, de kapitalisten.

En daarvoor is vrije tijd nodig. Maar onze tijd wordt nu nog te veel opgeslorpt door de kapitalistische produktie, die in de eerste plaats winst op het oog heeft en niet de behoeften van de mensen.

De eis van werktijdverkorting gaat in die richting: verdeel het werk over allen, werk minder, en leef meer... Produceer, niet voor de winst van enkelen, maar voor de bevrediging van de behoeften van allen.

En zo bekeken gaat die eis van werktijdverkorting niet voorbij aan vrouwen die alleen huisvrouw zijn. Integendeel.

We moeten er iets aan doen: werktijdverkorting

Voor de werkloosheid bestaan maar twee oplossingen:

- nieuw werk scheppen. Zoals we zagen (p9.) zijn de vooruitzichten niet schitterend als er niets verandert.
- het bestaande werk verdelen onder alle werkers, dus werktijdverkorting.

De geschiedenis toont ons dat dit laatste kan. Ze toont ons ook dat er vele vormen en vele manieren van werktijdverkorting zijn. Lang niet alle lossen de werkloosheid op... laat staan dat ze iets fundamenteels veranderen aan de maatschappij.

SCHOPPENVROUW OVER HET HUISHOUDLOON

referentie: Anoniem, "Diskussietribune : huishoudloon", in: *Schoppenvrouw*, 1ste jaargang, 1978, nr. 2, p. 4.

Diskussietribune

In verband met de discussies rond huishoudloon volgt een inleidend stukje dat probeert de problematiek te situeren. In de volgende nummers hopen we op een interessante discussie, waarvoor we bijdragen verwachten.

Huishoudloon

Telkens de aktie van de vrouwenbeweging op het terrein van de "werkende" vrouw komt, rijst ook konkreet het probleem van de "thuis"vrouw. Abstrakt is het altijd daar: het is de grond van de situatie van de vrouw in onze maatschappij. Elke vrouw is huisvrouw. Niet elke vrouw is ook "werkende" vrouw. Bovendien werken huisvrouwen ook. Alleen wordt huishoudelijk werk in de kapitalistische maatschappij niet als werk gewaardeerd; het is niet direkt verbonden met een specifiek loon. Een huisvrouw hangt af van het loon van haar man. En hoe lager dat is, hoe harder zij werkt! Daarmee is ook duidelijk dat huishoudelijk werk noodzakelijk is: het houdt de loonarbeider "in werkconditie", het zorgt voor kinderen, d.w.z. nieuwe arbeiders en voortbrengsters van arbeiders. Het onduidelijk, en daarmee alleszins ondergewaardeerd statuut van huishoudelijk werk, het gratis en dienstbaar karakter ervan dat verbonden is met een aspekt van liefderijke toewijding (waartoe vooral vrouwen in staat zouden zijn) maken een precies afgelijnd standpunt vaak moeilijk. Sommigen willen – in naam van de liefderijke toewijding – huishoudelijk werk doen herwaarderen. Ze eisen een soort huishoudloon (een soort, want het gaat om belachelijk weinig geld): SPT bijvoorbeeld, een sociaal-pedagogische-toelage en eigenlijk een moeder-aan-de-haard-premie. Onze kritiek hierop is dat het vrouwen vastpint in een traditionele rol. Dat dat soort premies telkens weer opduikt in crisisperioden, wanneer de vrouwen eerst afgedankt worden of/en geweerd uit het arbeidsproces als ze jong zijn, bewijst dat het een oneerlijke zet is, van de staat in dienst van het systeem. SPT en dergelijke zijn achterhoede eisen, die trouwens vooral gedragen worden door behoudsgezinde groepen...

Anderen geloven dat huishoudelijk werk noodzakelijk is, maar dat de manier waarop onze maatschappij het organiseert minder en minder noodzakelijk is: nl. een individuele, geïsoleerde en privee dienst in het gezin. Andere arbeid, in de produktie bijvoorbeeld, gebeurt toch gezamenlijk en "maatschappelijk". In bedrijven e.d. Het verschil is dat dat arbeid is waaruit de kapitalist winst haalt. Voor het loon dat hij betaalt werkt een arbeider volledig voor hem. Hij organiseert het werk zo dat de produktiviteit (en dus de winst) ervan stijgt (bv. door verbetering van machines). Dat soort arbeid gebeurde voor de kapitalistische periode, ook in het gezin. Voorbeelden als weven, voedselinmaak spreken voor zich, maar ook zaken als schoenmaken, werktuigen vervaardigen, enz. gebeurden in familiaal verband. Die arbeid trok de kapitalist naar zijn fabriek. Huishoudelijk werk liet hij in het gezin. Het wordt gedegradeerd tot werk dat onrechtstreeks verbonden is met het economisch systeem, nl. via het loon. Het interesseert een baas niet hoe een huisvrouw werkt en of ze nu 14, 10 of 8 uur

per dag besteedt aan haar huishouden, maar hoe lang en hoe hard zijn arbeider werkt interesseert hem maar al te zeer. Dat een arbeider uitgebuit en onderdrukt wordt door zijn baas is dus zo duidelijk. Ook voor die arbeiders zelf: ze organiseerden zich om er zich tegen te verdedigen. In vakbonden, in partijen. Dat vrouwen, die in de eerste plaats verondersteld zijn huisvrouw te zijn, ook op een eigen specifieke manier onderdrukt worden is niet zo vanzelfsprekend duidelijk. De klassenstrijd liet hen buitenspel tot de vrouwenbeweging terug de vinger op de zere wonde legde. Vraag is nu: welke eisen stellen, welke strijd voeren?

Die manier van huishoudelijk werk doen, daar willen we vanaf. Alle werk kan gezamenlijk gedaan worden, niet alleen wat winst oplevert. Maar gaan we ons doel bereiken door een huishoudloon te eisen? Van wie dan? En met welke directe bedoeling? Of moeten we hier en nu het gezin laten stikken? Maar hoe doe je dat als de meeste vrouwen en tien tegen één jijzelf ook nog in een gezin zitten met man en/of kinderen (waar je van houdt)? Of eisen we concrete zaken als kinderkribben, goedkope restaurants en wasserijen? En hoever kom je daarmee als je niet tegelijk strijdt voor een maatschappij waarin die zaken werkelijkheid kunnen worden? Hoe en door wie kan die nieuwe maatschappij er komen? Door de vrouwen en hun strijd alleen? Hoe zit het dan met de klassenstrijd, die bestaat, en de rol van de arbeidersklasse daarin? Waar precies hebben vrouwen een eigen en noodzakelijke inbreng en dus een eigen organisatie en waar loopt de strijd gemeenschappelijk?

Vragen, vragen, vragen... Tegenover vele hebben de fem-soc groepen al standpunten, maar op vele plaatsen zoeken we nog verduidelijking...